

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**Український мовно-літературний факультет імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка
Кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов
імені професора Михайла Гетманця**

Аргументи сучасної філології: історична та індивідуальна пам'ять

**Матеріали
IV Міжнародної наукової конференції
(18-19 квітня 2024 року)
Харків – 2024**

ЗМІСТ

Андропова Л. Г. КОНЦЕПЦІЯ ГЕРОЇЗМУ І ПАТРІОТИЗМУ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ – ХХІ СТ	10
Белімова Т. В. НОВА ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ УКРАЇНЦІВ: ЩОДЕННИКИ ВІЙНИ.....	15
Бовсунівська Т. В. ПРИЙОМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ У «КОБЗАРІ» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА	20
Bozhko Yu. O. THE INFLUENCE OF HISTORICAL ASPECTS ON THE LANGUAGE OF ADVERTISING	25
Бойчук Н. В. МОВНО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НОВЕЛИ ШТЕФАНА ЦВАЙГА	31
Васильєва О. С. ЕКЗИСТЕНЦІЯ ДОБРА І ЗЛА У П'ЄСІ ЕРІКА-ЕММАНЮЕЛЯ ШМІТТА «ЗРАДА АНШТАЙНА»	37
Веретюк Т. В. ЕЛЕМЕНТИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ У ВОЄННІЙ ЛІРИЦІ ІГОРЯ МУРАТОВА	42
Viediarnikova T. V. HISTORICAL AND INDIVIDUAL MEMORY IN THE LINGUISTIC MECHANISMS OF ENGLISH PROSE AND POETRY	50
Волков А. О., Радчук О.В. АНТРОПОНІМІЧНІ НОМІНАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ВРАЖЕНЬ У ПАМ'ЯТІ	56
Волошин В. О. ХУДОЖНЄ ПЕРЕТВОРЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ НА ІСТОРИЧНУ У ТВОРІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «КОЛИ ВТОМЛЮСЯ Я ЖИТТЯМ ЩОДЕННИМ...»	61
Гайдук С. Є. ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАВМАТИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В РОМАНІ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»	66
Гармаш Л. В. ТЕМА ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПІСНІ	71
Голобородько Я. Ю. «ГОЛОС»/ «ГОЛОСИ» ЯК МОДУЛЬНИЙ БЛОК ЛІТЕРАТУРИ (СТРУКТУРНА СПЕЦИФІКА ПРОЗИ СВІТЛАНИ АЛЕКСІЄВИЧ).....	77
Гончарова Ж. М. ПОЕТИЧНЕ СВДЧЕННЯ ЯК ШЛЯХ ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ (МОВНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ СМИСЛІВ)	83

ТЕМА ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПІСНІ

Гармаш Л. В. (Харків, Україна; Париж, Франція)

<http://orcid.org/0000-0002-8638-3860>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11097688>

ABSTRACT. Memory is one of the leading themes in contemporary Ukrainian songs written during the full-scale Russian invasion of Ukraine. There have been actualised such aspects of this theme as «eternal memory of the heroes», gaining immortality in the memory of the people, and also record key dates and place names. The collective memory of the people, which is represented in the songs, preserves the tragic moments of the war, but at the same time includes in the semantic field of the concept of "memory" the concepts of «love» and «home», which support the unbreakable spirit of resistance to the enemies and help to survive, survive and eventually win.

KEYWORDS: contemporary Ukrainian songs, memory, immortality.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну багатьом представникам творчої інтелігенції здавалося, що неможливо продовжувати працювати так, ніби нічого не сталося, що країні потрібна реальна допомога, а не мистецькі проєкти, більшість з яких на той момент втратила свою актуальність. Натомість популярність українських пісень значно зросла, що зумовлено значними можливостями цього музично-літературного жанру, особливо в аспекті його емоційного впливу на слухача.

Уже протягом перших днів війни в соціальних мережах, зокрема на платформі youtube.com, з'явилися десятки нових пісень, ремікси повстанської пісенної лірики, пісні з новими текстами, покладеними на вже існуючі мелодії, які отримали тисячі переглядів. Ці пісні підтримували українців, допомагали подолати розгубленість і страх, вгамувати біль, віднайти сили протистояти випробуванням війни. Вони були різними за жанром, тематикою, пафосом,

адресатами тощо, але всі вони об'єднані вірою в майбутню перемогу. Саме з майбутнім найчастіше пов'язана в сучасних українських піснях тема пам'яті та/або забуття.

Пам'ять завжди була важливим культурно-історичним феноменом, який визначає як життя окремої людини, так і всього суспільства. Особливого значення вона набуває в зв'язку з масштабними історичними подіями – війна, голодомор, репресії, геноцид та ін. Ми розглянемо, як тема пам'яті репрезентована в піснях, які стали популярними після 24 лютого 2022 року, тобто під час російсько-української війни.

В першу чергу тема пам'яті співвідноситься з характерною для воєнних пісень темою «вічна слава героям»: *«Героїв наших ми ніколи не забудемо імен!»* співається в пісні «Не забудем і не пробачим»¹. У «Пісні про Путю» ця тема є більш розгорнутою, тут повторюються звичні формули *«бійці хоробрі»*, *«країна мила»*, *«смертний бій»*, *«воля»*, які досить часто зустрічаються в патріотичних піснях про війну:

*Пісня українська набирає силу
Про бійців хоробрих, про країну милу.
Бо ми пам'ятаєм кожного героя,
Йшли вони за волю до смертного бою!*²

До цього типу відносяться також такі пісні, як «Мамо, не плач», але в них зображений не узагальнений герой війни, а конкретна людина. Ім'я захисника України Івана Науменка називається в коментарі, там же дається авторське жанрове визначення – «пісня-присвята». Текст пісні побудований як діалог між матір'ю і сином, який запевняє, що залишиться назавжди живим у материнському серці та в історії країни, за яку він віддав своє життя:

*Ти не плач за мною, мамо, не плач!..
В твоїм серці я живий!..
Став героєм для України
Назавжди твій син!..³*

¹ SKOFKA «Не забудем і не пробачим». Джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=b9EJWtj5ZjI>

² В. Кукоба. «Пісня про Путю». Джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=Xv7z-cpWXjA>

³ MAX BARSKIH. «Мамо, не плач». Джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=G436hPadt9k>

Інколи автори пісень, коментуючи власну творчість, називають пам'ять про подвиги тих, хто віддав життя за Батьківщину, однією з найбільш вагомих причин, яка спонукала їх до написання пісні, особливо якщо її зміст має пряме відношення до подій війни. Так, Ірина Федішин у передмові до пісні «Розстріляна весна (БУЧА)» пише: «Світла пам'ять усім українцям, які загинули у цій війні... весь мій біль і біль українського народу я виклала у пісні»⁴. SASHA у пісні «Україна», прем'єра якої відбулася в 2022 році, підкреслює, що запам'ятовуються не лише подвиги героїв, але й злочини окупантів, від яких особливо потерпають ті, хто робить лише перші кроки на землі, діти, які змушені вже третій рік поспіль ховатися в підвалах від обстрілів, навчатися уривками і не знають, коли зможуть повернутися до нормального, безпечного життя. Авторка наголошує, що її пісня «присвячується всім дітям, які постраждали від російської окупації України. Кожній дитині, яка на все життя запам'ятає ці страждання. Кожній матері, яка втратила своїх дітей... Кожній родині... Кожному, хто поклав життя за для перемоги України...»⁵. Особливо часто в піснях згадується дата початку війни, в тому числі й у зв'язку з темою пам'яті, як один із найважливіших моментів в історії не лише України, а й всього людства: «*День 24.02.2022 ми, українці, не забудемо ніколи, і весь світ пам'ятатиме*»⁶. У цьому переконана авторка пісні «Моя країна» Nanka. Про цей місяць і навіть точну годину, коли розпочалися обстріли українських територій, йдеться в пісні «Україна, Мам»:

*Десь о п'ятій ранку в лютому
Розпочалася війна,
В цьому лютому, незабутому,
Вся країна натягнулась, мов струна!*⁷

В авторському коментарі до сфери концепту «пам'ять» включені емоції й переживання, спричинені війною, які саме пісня як словесно-музичний жанр здатна передати в усій повноті. Крім того, пісні самі по собі є «ліричним щоденником» війни, специфічним інструментом фіксування не тільки і не

⁴ Федішин І. «Розстріляна весна (БУЧА)». Джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=42m6YNW5XAQ&t=26s>

⁵ SASHA. «Україна». Джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=HJpear0LyPs>

⁶ Nanka (Волошина Нанка). «Моя країна». Джерело: https://www.youtube.com/watch?v=rO-ARHv_HDw

⁷ НІЧКА (Даяна Кульбіда). «Україна, Мам». Джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=b81oakYLn3I>

стільки конкретних фактів та історичних подій, скільки засобом вираження внутрішнього стану людини, найтонших, часто невимовних процесів, що відбуваються в її внутрішньому світі. Саме їх намагається передати в своєму творі Нічка, яка в дописі під кліпом пісні зазначає: «Пісня «Україна, Мам» зіткана з моїх почуттів, емоцій та рефлексій. Я прожила це, зафіксувала в музиці і дарую вам. Щоб жодна емоція, жодна сльоза, жодна рука підтримки й відваги та жодна українська душа не були забутими»⁸. Як бачимо, серед її головних інтенцій – збереження пам'яті про українців, які у скрутну хвилину підтримували інших та мужньо чинили спротив ворогу.

У сучасних українських воєнних піснях актуалізується відома ще з античних часів тема здобуття безсмертя завдяки тому, що ім'я та діяння героя будуть збережені в пам'яті нащадків (згадаймо відому оду Горація «Eхegi monumentum...»):

Люди не помруть, доки нас чекають,

Поки в нашій пам'яті

*Вони не пропадають!..*⁹

По відношенню до ворогів тема пам'яті парадоксальним чином поєднується з темою забуття. З одного боку, в багатьох піснях йдеться про те, що українці ніколи не забудуть тих злочинів, які скоювали окупанти в Україні під час війни. Це може бути пов'язане з додатковими конотаціями, коли під «не забути» мається на увазі «не простити», наприклад:

А ти собі думав: тобі легко буде,

*Що ми тобі, су**, Іловайськ забудем.*

*Не забудем Щастя, ані Волноваху.*¹⁰

Так звертається герой пісні до Путіна, і його слова можна зрозуміти не лише як обіцянку пам'ятати про трагедію українців, життя яких було зруйноване війною, але і як погрозу, твердий намір відплатити тому, хто винен у розв'язанні війни.

⁸ НІЧКА (Даяна Кульбіда). «Україна, Мам». Джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=b81oakYLn3I>

⁹ DELAMER. Азовсталь. ». Джерело: https://www.youtube.com/watch?v=s_pMgyMsg_o

¹⁰ В. Кукоба. «Пісня про Путю». Джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=Xv7z-cpWXjA>

У багатьох піснях висловлюється думка про те, що неможливо викреслити з пам'яті людей ті жахливі втрати, що понесли українці під час війни, і ті страждання й страшні випробування, через які вони змушені були пройти. Самі лише назви міст та селищ викликають у слухачів відповідні асоціації з воєнними подіями, які в них відбувалися: *За Чернівці, Черкаси, Тернопіль і Кривий Ріг*

За Запоріжжя і Житомир, і за Крим забудь – це гріх.

Такий поетичний прийом нагадує гомерівську «Іліаду» з її славнозвісним переліком кораблів, племен та вождів, що прибули воювати під Трою.

З іншого боку, лейтмотивом через тексти пісень проходить думка про те, що ворогів чекає в майбутньому «вічне забуття», наприклад:

Нас очікує нове життя!

Ну, а хто не знає – Москалів чекає вічне забуття-га!..¹¹

Але значно більше в піснях роздумів про те, що залишиться в колективній пам'яті українського народу про війну, і це стосується не лише її негативного боку. Так, для ліричного героя пісні «Правда» очевидними є відношення між любов'ю до тих, кого ми цінуємо, і пам'яттю про них:

Любов – це те, що сталося с кожним

Згадай всіх тих, що тебе просили

Всіх тих, кому говорив до побачення

Всіх, хто давав тобі радості й сили

Хто має для тебе вагу і значення

Згадай всіх тих, кому нині тяжко

Для кого час зупинився, як серце

Зроби перед виходом останню затяжку

Тобі тепер завжди носити усе це

Цю лють зими й березневі ріки

Цю давню потребу лишатись людиною

Ми запам'ятаємо все це навіки

Нам далі жити цією країною.¹²

¹¹ В. Кукоба. «Пісня про Путю». Джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=Xv7z-cpWXjA>

¹² Жадан і Собаки – Діти. Джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=Tlhx2n-yvFY>

Не лише ненависть до ворогів, але, можливо навіть в більшій мірі, любов до близьких людей, знайомих і незнайомих, які допомагають подолати важкі часи і «лишатись людиною», як про це співають *Жадан і собаки*, дають надію на майбутнє.

REFERENCES

BARSKIИ, M. “*Mamo, ne plach*” [“Mom, don't cry”]. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=G436hPadt9k>

DELAMER. “*Azovstal*”. Available at: https://www.youtube.com/watch?v=s_pMgyMsg_o

Fedyshyn, I. “*Rozstriliana vesna (BUCHA)*” [“The shot spring (BUCHA)”]. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=42m6YNW5XAQ&t=26s>

Harmash, L. (2023). Reflections of War Experience in Ukrainian Songs. *Napis*, Seria XXIX. Warszawa : IBL PAN, 2023. pp. 203-217. ISSN: 1507-4153. e-ISSN: 2719-4191. Available at: <https://napis.edu.pl/en/number/2023-2/#>

Harmash, L. (2024). The Image of the Enemy in Ukrainian Wartime Songs (2022–2023). *ILCEA n° 53 La recherche en exil : regards et voix du monde slave*. pp. 39–52.

Kukoba, V. “*Pisnia pro Putiu*” [“The song about Putya”]. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=Xv7z-cpWXjA>

Nanka (Voloshyna, N). “*Moia kraina*” [“My country”]. Available at: https://www.youtube.com/watch?v=rO-ARHv_HDw

NICHKA (Kulbida, D). “*Ukraina, Mam*” [“Ukraine, Mom”]. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=b81oakYLn3I>

SASHA. “*Ukraina*” [“Ukraine”]. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=HJpear0LyPs>

SKOFKA. “*Ne zabudem i ne probachym*” [“We will not forget and we will not forgive”]. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=b9EJWtj5ZjI>

Zhadan i Sobaky. “*Dity*” [“Children”]. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=Tlhx2n-yvFY>